Familien Elvestad: Fra venstre Bjørn, Lillian og deres sønn Bjørn-Olav.

Sted: Råde, Østfold, Viken

ELVESTAD GÅRD

GRØNNSAKS- OG EGGPRODUKSJON

På Elvestad gård i Råde er det grønnsaksproduksjon og eggproduksjon. Nå er to generasjoner med i driften og de har bygd om til frittgående.

Tekst & foto: Karianne Fuglerud Ingerø

Karianne Fuglerud Ingerø

ELVESTAD GÅRD

Lillian og Bjørn Elvestad tok over gården Elvestad i 1990. Da hadde det ikke vært husdyrproduksjon siden 60-tallet. Bjørn mente det var riktig å ha husdyr, både for å ha flere bein å stå på og fordi husdyrgjødsel passet godt sammen med grønnsaksproduksjon på gården.

– Vi startet med ammeku på 90-tallet, i det gamle fjøset. Økonomien i produksjonen var ikke all verden og vi ønsket isteden en produksjon hvor Lillian kunne ta den daglige driften, siden jeg hadde fullt opp med grønnsak- og kornproduksjonen. Valget falt etterhvert på verpehøns og i 2003 ble det sprengt tomt i en skogteig, et stykke bortenfor gårdstunet. Der hadde vi allerede bygd et redskapshus, så det passet fint å plassere også hønsehuset der, slik at vi ikke bygde på matjord. I ettertid har det blitt en klynge med hus; to redskapshus med lager for potet og grønnsaker og hønsehuset. I 15 år hadde vi innredede bur, men så kom veiskillet; skulle vi drive så lenge vi fikk avsetning på bur-egga, eller skulle vi bygge til frittgående og bli med videre, sier Bjørn.

VALG OM Å OMSTILLE

Ombygging hadde ikke vært aktuellt om det ikke var for at neste generasjon var interessert. Men sønnen Bjørn-Olav vil ta over gården og fortsette med eggproduksjon, og dermed ble det ombygging i 2018. Familien Elvestad har nå sitt 3. innsett med frittgående høner.

Elvestad gård i Råde:

- Eiere Lilian og Bjørn Elvestad. Sønnen Bjørn-Olav har vært med i 50% stilling på gården siden 2018.
- Hønsehuset fra 2003 ble bygd om til frittgående i 2018, med Nortura Step fra Big Dutchman.
- Montert varmegjenvinner fra Big Dutchman i 2020.
- Gården har 200 da, men de forpakter totalt 1.000 da. Vært leverandør til Maarud siden slutten av 60-tallet og produserer potet på 340 da. Et mindre felt med matpotet som selges i gårdsbutikken. Hodekål på ca 40 da går til Nora surkål, Stabburet. Knollselleri på ca 10 da som levers til Grøntpakkeriet Øst som vasker, pakker og leverer til Bama. Kornproduksjon på ca 600 da.
- Livkyllinger fra Oraug Kylling-oppdrett, fôr fra Råde Mølle/Fiskå Mølle og varemottaker er Nortura.

Trivselstiltak: Hver dag gis 1-4 mm kråsstein, men så fort den røde skåla er tom blir den hakket og snudd på. Elvestad har også fargerike plastballer i strøet, i tillegg til gjødselbånd, halm, lys flis og helt korn. Hakkestein/peckstone står også jevnt fordelt i huset.

– Jeg må innrømme at jeg ikke var så positiv til omstillingen i starten. Jeg var skuffet over at vi ble tvunget til å omstille for å være med videre, og jeg mente dyra mine hadde det bra i de innreda bura med vaglepinne, rede, strøbad og med en liten flokk å forholde seg til. For meg var det en driftsform jeg hadde lang erfaring med og trivdes med. Når det er sagt så ser jeg jo at når jeg har kommet inn i frittgående driftsform så har vi et veldig oversiktlig og fint aviar, og jeg ser at dyra liker å fly fritt omkring, forteller Lillian.

– Jeg var mer positiv innstilt til å bygge om til frittgående. Min filosofi er at vi må henge med i tiden og produsere det forbrukeren etterspør. I potet- og grønnsaksproduksjon så har man et marked man må tilpasse seg. En dyrker ikke videre den sorten, eller varen, som en selv ønsker; en må dyrke det markedet vil ha, sånn er tankegangen min. Man kan jo diskutere om det er forbrukeren som tvinger frem behovet for frittgående, eller om det er andre som gjør det påtrykket ovenfor dagligvarehandelen, men det er en hel diskusjon i seg selv.

– Basisen min er at det norske landbruket skal produsere mat; vi har ikke landbruket for å sysselsette folk. Da må jeg som bonde produsere det som blir etterspurt. Så skal vi selvsagt være med å styre det så godt vi kan, men til syvende og sist må vi produsere det som ønskes, sier Bjørn.

Lillian ved eggtrekket hvor de har montert en støvbørste for å fjerne fjær og støv fra egga. Imidlertid er den for myk, så nå skal en piasavakost monteres på og testes ut i steden.

Elvestad ønsker god variasjon i strømaterialet og gir bla. lyst strø og egenprodusenrt halm og hel havre.

TO GENERASJONER MED I DRIFTEN

Sønnen Bjørn-Olav har fra 2018 vært med 50 % i driften og er selvstendig næringsdrivende som snekker i 50% utenom gården. Planen er overdragelse innen 5 år.

– Jeg jobber 50/50 på gården og som snekker, men har langt flere timer på gården enn det jeg arbeider utenom, men sånn er det jo i landbruket. Etter at jeg kom med i driften så har jeg startet opp med knollselleri på ca. 10 da som leveres til det lokale pakkeriet Grøntpakkeriet Øst. De vasker, pakker og leverer til Bama gruppen. I tillegg er jeg med på produksjon av hodekål på ca. 40 da som går til Stabburet og Nora surkål og vi har kornproduksjon på ca 600 da. I tillegg har vi potet på ca. 340 da som går til Maarud. Jeg synes det er veldig greit å være gårdsgutt noen år. Det er så mange typer produksjoner, og så mye å sette seg inn i, at jeg ønsker en overgang hvor vi alle er med i drifta sammen først, sier Bjørn-Olav.

– Vi har sagt at Bjørn-Olav kan få komme til når han vil, men det er han selv som ønsker at vi skal drive parallelt en del år til. Vi er glade for at han er med i driften og ønsker å overta, sier Bjørn.

HØNSEHUSET - DAGLIGE RUTINER

Foreløpig er det Lilian som har det meste av arbeidet med de daglige rutinene i hønsehuset, men det er Bjørn som tar den første runden på morgenen, slik at de begge er innom hønsehuset hver dag.

– I hønsehuset starter dagen kl. 03:00 og jeg går en runde i dyrerommet kl. 06:00, da er det ca. 3 timer siden lyset kom på. Da fjerner jeg eventuelle gulvegg og tildeler dyra kråsstein på 1-4 mm i skåler jevnt fordelt i huset. Vi ønsker å fordele sysselsetting for hønene gjennom dagen, så da passer dette fint med morgenturen min. Jeg synes det er en fin måte å starte dagen på, før jeg går inn og vi tar morgenkaffen sammen. Vi liker at begge er innom hønsehuset hver dag. Vi ser og fanger opp litt ulike ting, og det er godt at begge er engasjert i driften, sier Bjørn.

– Det meste av det daglige stellet er det jeg som tar meg av, men blir det litt mer tekniske ting, så får Bjørn ansvaret. Jeg starter dagen her kl. 08:30 og er normalt ferdig mellom 11:30 og 12:00. Jeg går en runde inne hos dyra og da har jeg med en bøtte nytt strø som jeg kaster ut for å gi variasjon og interesse for å hakke i strøet. Så børster jeg eggtrekket for støv og kjører ut alle egga. Når det er ferdig går jeg en ny runde inne hos dyra og gir hel, egenprodusert havre, som kastes ut i strøet. Det er dyra ekstra interessert i. I tillegg gir jeg halm, men det er ikke hver dag. Jeg ser litt an hvor mye som er i strøet fra før. Vi har også fargede plastballer og deler av hvitt gjødselbånd i strøet, og det er nok sistnevnte som er mest interessant å hakke på og dra rundt. Når de røde skåleme med kråsstein er tomme, blir de også hakket og snudd rundt og en ser de skaper mye aktivitet. Vårt mål er at det er god variasjon i strømaterialet til enhver tid, forteller Lilian.

– Min filosofi er at et minimumskrav nettopp er det, et minimumskrav. Jeg er opptatt av å tilby noe ekstra både i form av luftvolum, mer plass til vann og fôr og triveselstiltak for dyra. Vi har 4,05 meter til taket og romslig areal, så vi kan egentlig ha 8.500 høner, men

Elvestad er svært fornøyd med strø- og luftkvalitet etter at de fikk montert en varmeveksler før sitt andre innsett med frittgående. De erfarte gjennom forrige vinter at strøet holder seg tørt og luftig. Til høyre ser vi Bjørn vise filterne i varmeveksleren. Veklseren er blåst ren for støv og vasket og straks klar for bruk.

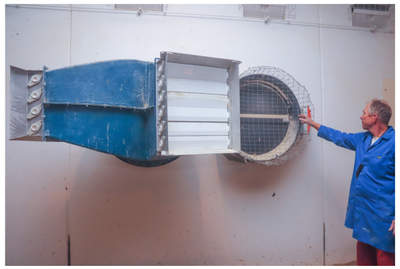

Varmeveksler
Varmeveksleren er vegg-montert og blåser luft opp over aviaret og ned langs ene yttervegg. Rundt om i hønsehuset er det montert vifter som gir god sirkulasjon på luften når varmeveksler benyttes. Luft suges ut igjen i varmeveksleren der Bjørn viser på bildet.

det er ikke bygget med tanke på større antall, men å tilby mer areal enn minstekravet.

–Det koster litt mer, men jeg tror det er lurt å ligge litt over minstekravet. Når en tar en investering på 2 millioner, så er det kanskje lurt å strekke seg til 2,1, nettopp for å tilby litt ekstra av alt. Ventilasjonen vår har en kapasitet som skal kunne holde til 10.000 høner, vi har et større luftrom i hønsehuset og vi har større areal og mer innredning, mat- og vannplasser. Vi tror vi har igjen for å det, sier Bjørn.

VARMEVEKSLER OG STØTTEORDNING

Elvestad fikk hjelp av Landbruksrådgivningen til å lage søknad til Innovasjon Norge da de bygde om. Søknaden ble laget som en to-trinns prosess. Første trinn i omstillingen var å bytte til aviar-innredning. Deretter ønsket de å teste ett innsett for å se behovet for å installere varmeveksler. Dersom behovet var der, så var det inkludert i søknaden at installering av varmeveksler skulle gjennomføres som trinn to.

– Vår erfaring fra første innsett, uten varmeveksler, til innsett nummer to med varmeveksler, har overbevist oss om at det var et rett valg å installere den. Vi klarte med varmeveksleren installert å opprettholde tørt og luftig strø gjennom hele innsettet selv med våt og kald høst og vinter.

–Det er nok litt mer vedlikeholdsarbeid med en varmeveksler enn forespeilet. Etter kun 3-4 uker må vi ta ut et trillebårlass med støv i bunnen av varmeveksleren, men det sier jo litt om alt støvet den fjerner fra luften inne i hønsehuset, slik at det er mindre støvpartikler i dyrerommet. Mellom innsett tar vi ut alle filter og blåser helt rent for støv og vasker veksleren innvendig. Det er nok minst et par timers arbeid, forklarer Bjørn.

– Varmeveksleren kom på nærmere 500.000,- og vi fikk 15 % i omstillingsmidler på hele omstillingskostnaden som inkluderte aviar og varmeveksleren. Totalt fikk vi drøyt 300.000,- fra Innovasjon Norge. I tillegg hadde vi avtalen om 1 kr ekstra per kg egg på de to første innsettene fra Nortura, noe som også utgjorde ca. 300 000,- Det har selvsagt vært av stor verdi når en foretar en så kostbar omstilling, spesielt siden vi hadde burinnredning som kunne vart i mange år til, sier Bjørn.

GJØDSELHÅNDTERING

På Elvestad gård har de siden 2005 hatt overbygd gjødsellagring og de bruker all gjødsla på jordene og mener det har stor verdi.

Under innsettet: –Vi kjører ut gjødsel inne i innredning minimum 1 gang per uke, mens gjødselskrapen på gulv kjøres ut to ganger per uke. Det holder strø-nivå nede og dermed også gulvegg-andelen veldig moderat. Kun helt mot slutten av innsettet, når vi allikevel snart skal ha ut all gjødsel, tar vi et skippertak med å spa opp noe gjødsel på båndet når det kjøres ut, ellers ser vi ikke behov for det, forklarer Bjørn-Olav.

Oppbevaring av gjødsel: –Det er helt tett fra dyrerommet og ut til gjødselbåndet som frakter gjødsla ut under tak. Allerede i 2005 bygde jeg tak over gjødselplassen som for øvrig har støpt dekke, med fall, slik at det ikke er noen form for avrenning fra gjødselen og ut i omliggende terreng, sier Bjørn.

Gjødselverdi: – Vi ser stor nytteverdi av gjødselen her på gården, men samtidig er det en langt mer arbeidskrevende måte å gjødsel på, enn ved bruk av kunstgjødsel. Det krever både å ta prøver for å finne gjødselverdier og det er mer arbeidskrevende å spre ut. Vår metode er å spre det på våren etter at det er pløyd og harvet. Da fordeles et tynt lag gjødsel, og så harves det med god dybde, slik at vi «moller det inn». Deretter plantes det potet, kål og sellerirot. Neste år blir dette arealet, hvor det er produsert grønnsaker, byttet om til å produsere korn i 2 år, før det igjen blir gjødslet og plantet grønnsaker på samme arealet. Det å ha en husdyrproduksjon på gården i kombinasjon med grønnsaksproduksjonen er verdifullt for oss, avslutter Bjørn. ●

Nortura Samvirkekylling
Rudsvegen 541
2436 Våler i Solør
+47 03070
www.nortura.no

Hå Rugeri AS
Pollestadvegen 52
4365 Nærbø
+47 51 79 39 00
www.haa-rugeri.no

HÅ RUGERI

Gjødselhåndtering
Ved enden av aviaret er det en nedsenket gjødsel-grop hvor gjødselbåndet er montert. Når gjødsel kjøres ut åpnes en dør ut til det overbygde gjødsellagret.

Overbygd gjødsellager
Utvendig lagres gjødsel under tak, på et støpt dekke med fall, slik at det ikke er avrenning ut i omkringliggende terreng. Elvestad bygde gjødsellager i 2003.

Gårdsbutikk
Familien Elvestad har en liten gårdsbutikk, plassert ved siden av hønsehuset. Der er det salg av gårdens produkter; egg, poteter, hodekål og knollselleri. De bruker 1-2 timer hver dag på å fylle på, da de etterhvert har fått en betydelig omseting.